

MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA O‘TISH JARAYONI, MOLIYAVIY HISOBOTLARNI TUZISH TARTIBI VA BU DAVRDA BUHGALTERIYA HISOBIDA YUZ BERAYOTGAN O‘ZGARISHLAR

Davronov Nodirbek Halimjanovich

Toshkent Davlat Transport Universiteti
“Buxgalteriya hisobi (tarmoqlar va sohalar
bo‘yicha)” yo‘nalishi magistranti

E-mail: davronov.nodir2306@gmail.com

N.E. Babaxalov

Toshkent davlat transport universiteti “Hisob va
biznes” kafedrasida i.f.D., prof.

A.B. Djumanova

Toshkent davlat transport universiteti “Hisob va
biznes” kafedrasida i.f.n., prof.

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston sharoitida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga o‘tish jarayoni, zaruriyatlari va MHXSga o‘tishda buxgalteriya hisobida yuz beradigan muammolar haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: xalqaro moliyaviy hisobot, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari, MHXS, investitsiya, buxgalteriya hisobi, soliq organlari, malakali kadrlar, fond birjalari, xalqaro tashkilot, transformasiya.

Аннотация: В данной статье рассматривается процесс перехода на международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) в условиях Узбекистана, необходимость и проблемы, возникающие в бухгалтерском учете при переходе на МСФО.

Ключевые слова: международная финансовая отчетность, международные стандарты финансовой отчетности, МСФО, инвестиции, Бухгалтерский учет, налоговые органы, квалифицированный персонал, фондовые биржи, международная организация, трансформация.

Abstract: This article discusses the process of transition to international Financial reporting standards (IFRS) in Uzbekistan, the need and problems that arise in accounting during the transition to IFRS.

Key words: international financial reporting, international financial reporting standards, IFRS, investments, Accounting, tax authorities, qualified personnel, stock exchanges, international organization, transformation.

Xuddi ingliz tili umumjahon tili bo‘lganidek, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) – bu umumjahon biznes tilidir. Mazkur standartlar kompaniyalar o‘zlarining moliyaviy holatlari to‘g‘risida hisobotni qanday tarzda tayyorlashini belgilaydi. Ushbu standartlarga asoslangan hisobotni butun dunyodatushunishadi.

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish orqali xorijiy investorlarni zarur axborot muhiti bilan ta'minlash va xalqaro moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, hisob va audit sohalari mutaxassislarini xalqaro standartlar bo'yicha tayyorlash tizimini takomillashtirish mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-fevraldagi PQ-4611-sonli "Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora- tadbirlar to'g'risida" gi qaroriga muvofiq aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari va yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslar 2021-yil 1-yanvardan boshlab MHXS asosida buxgalteriya hisobini yuritilishini tashkil etdi va 2021- yil yakunlaridan boshlab moliyaviy hisobotni MHXS asosida tayyorlay boshlashdi.

MHXS ga o'tish bir tomondan iqtisodiyotga nafi tegadi, ya'ni xalqaro moliya tashkilotlari hisoblangan Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va boshqa tashkilotlar bilan munosabatlarni kengaytirib, iqtisodiyotga chet el investitsiyasini jalb etadi, mamlakatning investitsiyaviy muhitini yaxshilaydi. Shu bilan bir qatorda hisob ishlarini xalqaro darajaga ko'tarishda MHXS muhim ahamiyat kasb etadi. Boshqa tomondan esa aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari va yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslarning bu boradagi ish hajmining va mablag'lar sarflanishining oshishiga olib keladi.

Investitsiyalarni jalb qilish nuqtai nazaridan MHXS lari asosida hisob yuritishdan davlat manfaatdor; o'z mablag'larining sarflanishi ustidan nazorat olib borishi, to'g'ri va ob'yektiv, shaffof ma'lumotlarga hech qanday qo'shimcha xarajatlarsiz ega bo'lishidan investor va ta'sischilar manfaatdor, aks holda ular yana qo'shimcha mablag' sarflab hisobotlarni transformasiya qildirish xarajatlarini amalga oshirishiga to'g'ri keladi. Va nihoyat, MHXS lari asosida tuzilgan hisobot ma'lumotlaridan foydalanish korxonada boshqaruvida ob'yektiv menejmentlik qarorlarini, strategik rejalar qabul qilinishiga muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Iqtisodchi olimlar tomonidan moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga quyidagi ta'riflar keltirilgan:

"Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) bu - keng tarqalgan mafaatdor foydalanuvchilar uchun foydali bo'lgan moliyaviy hisobotni tayyorlashga umumiy yondashuvni belgilaydigan umumiy qabul qilingan

talablar, prinsiplar, qoidalar va protseduralar tizimidir”.

“Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari – bu moliyaviy buxgalteriya hisobi va hisoboti fanining alohida tarmog‘i bo‘lib, moliyaviy hisobotning konseptual asoslari, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari zaruriyati, ishlab chiqilishi, ularning mazmuni, interpretatsiyasi va qo‘llanilishining metodologik masalalarini o‘rganuvchi qismidir”. [3]

Istiqboldagi xorijiy investor O‘zbekiston tashkilotlari tayyorlagan hisobotlarni tushunmaydi va shu sabab raqamlar to‘g‘ri aks ettirilganiga ishonmaydi. Hisobotlarni MHXSga o‘girib, auditdan o‘tkazish esa ko‘p mashaqqat, vaqt va xarajat talab qilishi mumkin. Masalan, O‘zbekistonda Coca-Cola zavodidagi davlat ulushini sotish uchun tanlov asosida – Rothschild & Co investitsiya banki (moliyaviy maslahatchi), Dentons yuridik firmasi (yuridik maslahatchi), shuningdek, KPMG (moliyaviy va soliq hisobotlarini tuzish, shuningdek, kompaniyaning ustav kapitalidagi davlat ulushini baholash) kabi yetakchi xalqaro maslahatchilar jalb qilindi.

O‘zbekiston oldin ham MHXSga o‘tishga harakat qilgan. Aksiyadorlik jamiyatlari va banklar amalda MHXSga asoslangan moliyaviy hisobotni taqdim etishi kerak edi. Afsuski, ushbu hisobotlar ko‘pincha xalqaro auditorlik tashkilotlari yordamida tayyorlangan, chunki tashkilotlar o‘zi tayyorlagan hisobotlar sifati qoniqarli bo‘lmagan.

Birinchidan, MHXSga o‘tish keng qamrovli bo‘ladi. Barcha aksiyadorlik jamiyatlari, banklar, sug‘urta tashkilotlari va yirik soliq to‘lovchi tashkilotlar (shu jumladan, xususiy tashkilotlar) 1 yanvardan boshlab MHXSga o‘tishi kerak. Bu davlatdagi eng yirik 500 dan ortiq tashkilotlarni qoplab oladi.

Ikkinchidan, MHXSga o‘tgan tashkilotlar uchun milliy standartlar asosidagi buxgalteriya hisobi bekor qilinadi. Demak, tashkilotlar uchun MHXSga to‘liq o‘tishdan boshqa yo‘l qolmaydi.

Uchunchidan, 2021-yildan boshlab buxgalterlarni xalqaro sertifikatlash doirasida “MHXS bo‘yicha moliyaviy hisobot” fanini muvaffaqiyatli topshirganligi to‘g‘risida hujjatga yoxud “Sertifikatlangan xalqaro professional buxgalter (CIPA)”, “Sertifikatlangan diplomli buxgalter (ASSA)”, “Sertifikatlangan jamoatchi buxgalter (SRA)” va “Xalqaro moliyaviy hisobot bo‘yicha diplom (DipIFR)” sertifikatlaridan biriga ega buxgalterlarni qayta o‘qitish boshlandi.

To‘rtinchidan, O‘zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boshqarish agentligi 2020-yildan boshlab, ushbu bandeda ko‘rsatilmagan davlat ulushi

bo'lgan xo'jalik jamiyatlari va davlat korxonalarining MHXS asosida buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotni tayyorlashga o'tish jadvali har yili tasdiqlanishi va 1-iyunga qadar rasmiy veb-saytida e'lon qilishni boshladi.

MHXS ga o'tishda quyidagi muammolar yuzaga keladi:

- Amalda bo'lgan hisob yuritishga oid me'yoriy –huquqiy hujjatlarning o'zgarishi;
- MHXS ga o'tishda yuqori malakali kadrlarning yetishmasligi;
- MHXSni o'zbek tilida o'rganish uchun sifatli o'quv-qo'llanma kitoblar yo'qligi;
- Kadrlarning xorijiy til (ingliz, rus tili)ni bilmasligi;
- MHXS va BHXS lari asosida parallel hisob yuritish ham, hisobotlarni MHXSasosida transformasiya qilishda ham xarajatlarning yuqoriligi;
- Ma'lumotlarning to'liq va shaffof aks ettirishga rahbariyatning qarshiligi;
- MHXS lari asosida tuziladigan hisobot shakllarining tarmoqlar va sohalarbo'yicha aniq bir shakli (formasi)ning yo'qligi.

MHXS ga o'tishda yuzaga keladigan muammolarni hal qilishda quyidagilarni inobatga olish lozim:

- MHXS ga o'tishda kadrlar yetishmovchiligini bartaraf etish uchun milliy sertifikatsiyalash tizimini joriy etish;
- Korxonalar rahbarlariga MHXS asosida tuzilgan hisobotlar nafaqat investor va tashqi foydalanuvchilar uchun balki korxonalar boshqaruvida to'g'ri qarorlar qabul qilish uchun ham muhimligini anglatish;
- Korxonalar rahbarlarida moliyaviy hisobotlarda haqiqiy va real ma'lumotlarni aks ettirishga bo'lgan qiziqishni orttirish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-fevraldagi PQ-4611-sonli "Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qarori
2. С.Н.Ташназаров "Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари" Тошкент "IQTISOD-MOLIYA" 2019, 53-бет.
3. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni.2016 yil 14 aprel.
4. SH.M.Mirziyoevning «MHXSga o'tishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida»gi 2020 yil 24 fevralda PQ-4611-sonli Qarori <https://lex.uz/docs/4746047>
5. "Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari". Tarjima. A. Rizaqulov,

- В.Хасанов, А.Усанов, З.Маматов. Т.: - 2004.
6. Shavkatova , S. ., & Nabijonov , O. . (2022). INNOVATSIYA FAOLIYATINING ANAMIYATI. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук, 2(11), 4–7. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/4088>
 7. Отабек Ганиевич Набижонов, Зоҳиджон Раббимқул Ўғли Хужамқулов, & Ф. Б. Шакирова (2022). ИННОВАЦИЯЛАР НЕГИЗИДА БАРҚАРОР ИҚТИСОДИЙ ЎСИШНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ЖИҲАТЛАРИ. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2 (4), 326-334.
 8. Набижонов, О., Шавкатова, Ш. ., & Сатторова , С. . (2022). КОРХОНАЛАРДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИНИ МИНИМАЛЛАШТИРИШ СТРАТЕГИЯСИНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук, 2(7), 27–29. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/1918>
 9. Ugli, A. S. O., Ganiyevich, N. O., Ugli, Y. S. Z., & Ugli, K. R. A. (2021). About how cheap (actually very expensive) loans may not enrich the poor. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(10), 2191-2193.
 10. Otabek Ganiyevich Nabijonov, & Sh. A. Kholbutaeva (2022). THE ROLE OF CONSULTING IN THE MODERN MARKET ECONOMY. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2 (2), 5-8.